

Minisztériumi, önkormányzati döntéstámogatás

Készítette:
Goldmann Róbert

2005. május-június

Vezetői összefoglaló	3
Bevezető.....	4
1. Helyzetértékelés a döntés-előkészítés, támogatás mai gyakorlata:	4
1.1. Információgyűjtés	5
1.1.1. A Központi Statisztikai Hivatal által gyűjtött adatok.....	5
Népszámlálás	6
Országos statisztikai adatgyűjtési program	6
Magyar Köztársaság Helységnévtára és Helységnévkönyve	7
Adatokhoz való hozzáférés	7
1.1.2. Egyéb intézmények által gyűjtött adatok.....	9
Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet által gyűjtött adatok	9
Oktatási Minisztérium és intézményei által gyűjtött adatok	10
Jogi adatforrások.....	10
1.2. Információ elemzés, alternatívák kidolgozása.....	11
Szociális ügykörben dolgozók.....	11
Szociális intézmények munkatársai	13
Módszertani intézmények	14
1.3. Társadalmasítás.....	14
2. Kívánatos állapot, stratégiai cél.....	17
2.1. Adatforrások, adatbankok	17
2.2. Elemzés, döntés-előkészítő „intézmények”	18
2.3. Társadalmasítás technikai háttere	19
Mellékletek	21

Vezetői összefoglaló

A magatartástudományi döntéselmélet iskola szerint a vezetési döntéshozatal nem korlátozódik, korlátozódhat csupán az esetleges alternatívák közötti választásra, hanem hosszú folyamat eredménye, melynek része a megelőző döntés-előkészítés a választás és az utólagos követés, módosítás.

A probléma és döntési helyzet felismerése után a probléma azonosítása, a helyzet értékelés előkészítése a legfontosabb, amihez rengeteg információra van szükség. A szociálpolitikában (is) használható adatok többségét a Központi Statisztikai Hivatal gyűjti a népszámlálások és a Országos statisztikai adatgyűjtési program keretében. Akár ezen adatokról akár más szervek (NCSSZI, OM) által létrehozott adatbázisokról egyöntetűen elmondható, gyűjtendő adatok kiválasztásánál az adatgyűjtő szempontja és érdekei érvényesülnek, a más által történő felhasználhatóságot egyáltalán nem, vagy csak elenyésző mértékben veszik figyelembe. A döntési folyamatban való jelenlegi alkalmazhatóságukat tovább nehezítik a hozzáférési nehézségek is. A létrejövő adatbázisok egy részéből egyáltalán nem készül mindenki számára elérhető publikus változat, elektronikus, vagy papír alapú kiadvány. De a nyilvánosan elérhető döntő része is, a számítástechnikai infrastruktúra hiánya, vagy a magas ár miatt csak igen szűk körben hasznosul.

Az összegyűjtött adatok elemzése és a döntési alternatívák kidolgozására helyi szinten javarészt a önkormányzatoknál szociális ügykörben dolgozó köztisztviselőkre és részben a szociális intézmények szakembereire hárul. A képzéseikre vonatkozó adatokból egyértelműen kitűnik, hogy többségükben nem rendelkeznek megfelelő végzettséggel a munka magas színvonalú elvégzéséhez. A döntési folyamat e szakaszában -és sokszor konkrétan magában a döntésben is-, tehát elsősorban olyanok vesznek részt, akik jó esetben is többnyire csak tapasztalatukra támaszkodhatnak.

Ezen hiányosságokat korrigálhatná a döntés előkészítését segítő társadalmasítás, a szakmai szervezetek és az érintett csoportokkal folytatott konzultáció, párbeszéd. E lépés megtételére csak igen szűk körben kötelezik a jogszabályok a döntéshozókat. Ennek ellenére a gyakorlatban, különösen a magasabb döntéshozói szinteken, már inkább alkalmazzák, legalábbis formálisan. A társadalmasítás időigényes és bonyolult folyamatát leegyszerűsítő technikák még sok helyen kialakulatlanok, de többnyire az ezek alkalmazását biztosító (pl. informatikai) feltételek sincsenek meg.

A döntés-előkészítő rendszerek kívánatos fejlesztéséhez több összehangolt lépésre lenne szükség. Szükség lenne az adatgyűjtési rendszerek összehangolására, és újragondolására, melyben fontos szerepet kapna a döntések meghozatalában való használhatóságuk növelése. A potenciális igénybevevőknek, a szociális szakmának nemcsak használóként, de megrendelőként is fel kell lépnie az adatgyűjtőknél. Lehetővé kell tenni az összegyűjtött adatok sokkal szélesebb körű hozzáféréseinek biztosítását. Ez együtt kell járjon a szociális intézmények, önkormányzatok informatikai fejlesztésével is, hiszen a végfelhasználók sokszor a legalapvetőbb infrastruktúrával sem rendelkeznek.

A döntésben résztvevők képzettségének növelése (pl. képesítési előírások szigorításával, a szakvégzettségük pályán tartásával stb.), amely a helyzet hosszú távú javításának egyik szükséges lépése, már rövidtávon is eredményt hozhatna olyan döntéstámogatási hálózat kiépítése, mely a korszerű informatikai lehetőségek használatával, segítene a tapasztalatok cseréjében, a strukturált döntési helyzetekben megoldást kínáló kidolgozott megoldási „klisék”, döntési mechanizmusok átadásában.

Ki kell dolgozni az egyre inkább nélkülözhetetlen társadalmi párbeszéd lehetőségét biztosító technikákat, amelyek differenciáltságuk révén alkalmasak a szakemberek és a különböző helyzetű kliens csoportok bevonására.

Bevezető

A döntéshozatal vezetési szerepének megalapozó magatartástudományi döntéselmélet iskola szerint a hétköznapi élet és a vezetési döntéshozatal közti lényeges különbség, hogy míg az előbbiben a döntés többnyire valamilyen pillanatnyi megérzés vagy felismerés szüleménye, az utóbbiban általában hosszú folyamat eredménye.¹ E folyamat, melynek kissé leegyszerűsítve része:

- a döntés előzményeinek, környezetének hatásainak megismerése,
- a lehetséges megoldási alternatívák kidolgozása, elemzése,
- a sokféle intézkedés mérlegelése és a közülük történő választás,
- a döntés hatásainak követése, az esetleges szükséges korrekciók véghezvitele,

tulajdonképpen a döntés négyféle tevékenységének együttese. A döntés és a döntéshozó feladata tehát nem korlátozódik, korlátozódhat az esetleges alternatívák közötti választásra, hanem fontos feladat a választást megelőző döntés-előkészítés és az utólagos követés, módosítás.

E tanulmány célja, hogy bemutassa azokat a döntéstámogatási rendszereket, amelyek a mai magyar szociálpolitikában a különböző szinten álló döntéshozók rendelkezésére állnak az előkészítésében, valamint, hogy felvázoljon egy olyan kívánatos állapotot, ha tetszik stratégiai célt, amely a jövőben egy hatékonyabb működő rendszer alapja lehet.

1. Helyzetértékelés a döntés-előkészítés, támogatás mai gyakorlata:

Akárcsak a mindennapi életünkben a szociálpolitika területén is döntések sokaságát kell meghozni nap mint nap. Ha csak a közigazgatás-törvényhozás területét nézzük ezek elég széles skálán mozognak az egy-egy ember életét akár alapvetően befolyásoló segély odaítélésétől, az ország elkövetkező évtizedeit meghatározó stratégiai tervek elfogadásáig, melyek egyik részét a programozott másik részét a nem programozott döntések csoportjába sorolhatjuk. Talán e dimenzió mentén lehet leginkább meghatározni azokat a döntéstámogatási rendszereket, amelyeket a folyamatban alkalmaznak, illetve alkalmazhatnának. A többségét kitevő, jól strukturált döntések rutinszerűségéből adódik, hogy ezekre minden szint egy bejáratott döntés-előkészítési rendszert használ. Itt van leginkább lehetőség a szabványosított döntéshozatali struktúra, folyamat és információs csatornák kialakítására, kidolgozására. Az ad-hoc jellegű nem strukturált döntések meghozásához szükséges intuíció, alkotókészség helyett azonban sokszor a tanácstalanság lesz úrrá. Sokszor

---

¹ Angyal Ádám: A vezetés mesterfogásai Kossuth kiadó 1999 Budapest 61.o

csupán az a probléma, hogy az egyébként rutin szerinti döntési sémákkal és döntéstámogatási rendszerekkel is kezelhető probléma az adott döntéshozó számára annyira újszerű, ismeretlen vagy ritkaságánál fogva esetleges, hogy bár lehetnének rá jó megoldási „klisék”, döntési mechanizmusok, ő ezeket nem alkalmazza.

1.1. Információgyűjtés

A döntési folyamat első lépése a probléma és a döntési helyzet felismerése után a probléma azonosítása, vagy a tervezési folyamatokban bevett szóhasználatot alkalmazva a helyzetelemzés elkészítése. Ehhez mindenek előtt rengeteg információra van szükség. Az informálódás leggyakoribb formái szintenként és problémánként jelentősen eltérőek. Ezek között megtaláljuk a statisztikai adatgyűjtés, adatok és tények nyilvántartása, beszámoltatás, ellenőrzés, személyes tájékozódás, szociológiai felmérés.²

A rendelkezésre álló statisztikai adatbázisok teljes körű és átfogó ismertetésére itt most terjedelmi okból sem vállalkozhatok, de a szociálpolitikában (is) használható fontosabb adatbázisokra igyekszem kitérni.

Általánosságban elmondható, hogy a gyűjtendő adatok kiválasztásánál az adatgyűjtő szempontja és érdekei érvényesülnek, a más által történő felhasználhatóságot egyáltalán nem, vagy csak elenyésző mértékben veszik figyelembe. Ez valamelyest még a Központi Statisztikai Hivatal szociális intézményekről gyűjtött adataira is igaz, bár itt sokkal inkább a szociális szakma, mint esetleges felhasználó, elvárásainak hiánya az oka a néha teljesen esetlegesnek tűnő adatszerkezetnek. Persze nem igazán lepődhetünk meg azon, hogy nincsenek szakmai elvárások, ha a potenciális felhasználók döntő többsége nem is ismeri a rendelkezésre álló adatokat, adatbázisokat. Lássuk tehát melyek is ezek:

1.1.1. A Központi Statisztikai Hivatal által gyűjtött adatok

Az 1993. évi XLVI. törvény a statisztikáról, értelmében a hivatalos statisztikai szolgálat legfőbb szerve a Központi Statisztikai Hivatal (KSH). Feladata többek között:

- a népesség adatainak összeírása céljából időszakonként népszámlálás végrehajtása külön törvény alapján;
- egyéb országos összeírások szervezése és végrehajtása;
- a hivatalos statisztikai szolgálat országos statisztikai adatgyűjtési programja tervezetének összeállítása, jóváhagyásra történő előterjesztése, a saját adatgyűjtéseinek végrehajtása és a program végrehajtásának figyelemmel kísérése a hivatalos statisztikai szolgálat szerveinél;
- a Magyar Köztársaság Közigazgatási Helynévkönyvének vezetése, a Magyar Köztársaság Helységnévtárának kiadása;³

² Segédkönyv a szociálpolitika helyi kialakításához DHV Magyarország Kft. 1998 Budapest 13.o

³ 1993. évi XLVI. törvény a statisztikáról CompLex CD Jogtár

Népszámlálás

Az országok többségében a nemzeti statisztikai szolgálat feladata a népesség és a lakásállomány egy időpontra vonatkozó és egyidejűleg végrehajtott, az adott terület minden egyes személyére kiterjedő teljes körű összeírása, azaz a népszámlálások lebonyolítása valamint az összegyűjtött adatok közzététele. Hivatalos népszámlálásokra Magyarországon 1870 óta évtizedenként került sor, a legutóbbi – igazodva az ENSZ, illetve az Európai Unió Statisztikai Hivatalának irányelveihez is – 2001-ben történt.⁴

A népszámlálási adatok legnagyobb erénye a teljes körűség. Az adatok döntő többsége területi egységeként is elérhető, így akár a települési önkormányzati döntéshozatali szinten is használható, igaz itt már csak korlátozottan (A településrészi adatok gyakorlatilag elérhetetlenek). Hátránya az adatok „frissessége”. Időben minél távolabb kerülve a népszámlálás időpontjától az adatok egyre elavultabbá válnak. A tízévenkénti adatgyűjtés eredményeként csak igen nagyléptékű idősoros tendenciák kimutatására alkalmas, a rövidebb távú változások nem látszanak.

Ezen hátrányokat csak részben orvosolják köztes időszakokban zajló kis népszámlálások, a mikrocenzusok melyeket Magyarországon 1960 óta végeznek. A lakosság 2%-ra kiterjedő és annak eredményeit matematikai-statisztikai módszerekkel kivetítve az ország egészére népszámlálási jellegű adatokat biztosító 2005. évi felmérés előzetes adatai ez év őszétől lesznek elérhetőek. Ezen adatok csak az országos helyzet megismerését teszik lehetővé, kisebb területi egységekről nem informálnak.

Országos statisztikai adatgyűjtési program

E program keretében belül 504 címen gyűjt adatokat a hivatalos statisztikai szolgálat. (Jelen esetben elsősorban a KSH valamint egyes ágazati minisztériumok, Legfőbb Ügyészség, Miniszterelnöki hivatal, Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatala és a Magyar Nemzeti Bank). Ezek közül a teljes körű adatfelvételek közül 20 köthető a szűken vett szociális ágazathoz, intézményekhez, ellátásokhoz, ellátást igénybe vevőkhöz (1. táblázat A szociális és nyugdíjszerű ellátásokra vonatkozó OSAP-ban elrendelt adatgyűjtés). A teljes körű kötelező adatszolgáltatáson alapuló OSAP-os kérdőívek kiegészülnek még kettő önkéntességen alapuló és csak részleges kérdéssorral (2. táblázat A KSH által a 2005. évre engedélyezett önkéntes adatszolgáltatáson alapuló adatgyűjtésekről), amelyek elsősorban a népesség jövedelem viszonyait vizsgálják.

Talán az OSAP-os kérdőívek –minden hibájuk ellenére-, a legalkalmasabbak a település szintet meghaladó, ágazat ellátási rendszerét érintő döntések előkészítéséhez. Ehhez hozzájárul, hogy elvileg minden érintett intézmény adatait tartalmazza, egységes metodika alapján. Hátránya, hogy a kérdőívek összeállításán sokszor látszik, hogy nem a szociális területen dolgozó gyakorló szakemberek készítették. Egyes kérdések felesleges, vagy félreérthetők⁵ míg fontos felvetések hiányoznak.

---

⁴ www.ksh.hu

⁵ Mászt jelentenek az elméleti szakembereknek és mászt a gyakorlatban dolgozóknak. Ezen sokszor a kitöltési útmutató sem segít. Ezért előfordul, hogy az eltérő értelmezés miatt az egyes kérdések összesített adatai teljesen használhatatlanok. (pl. 1209-es OSAP „Jelentés a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok helyzetéről” örökbe fogadható gyermekek száma, vagy az 1696-es OSAP „A családsegítő szolgálatok működési adatai” forgalmi adatok)

Sajnos az OSAP-os alapadatok közvetlenül nem hozzáférhetők. A gyűjtött adatok egy része csak a KSH és más szervek kiadványaiban, adatközlő rendszereiben található meg. Miután ezek a feldolgozások nem teljes körűek (vagy csak az adatok egy része érhető el települési szinten, vagy pedig elérhető ugyan az adatok többsége, de csak országos, ritkábban megyei szinten), sok hasznosítható információ vész el.

Magyar Köztársaság Helységnévtára és Helységnévkönyve

A helységnévtár olyan, 1873 óta időszakosan megjelenő adattár, amely a települések fontosabb alapadatain túl (többek között: igazgatási rangját, területe, lakónépesség száma, megyei beosztását, régióba, kistérségbe sorolását, körjegyzőséghez tartozásának adatai stb.), tartalmazza minden egyéb településrész (egyéb belterületek és külterületek) nevét, lakónépességének és lakásainak számát, valamint távolságát a központi belterülettől. A legutóbb 2003-ban kiadott alaplívet leginkább ez utóbbi adatai teszik nélkülözhetetlenné, hiszen ez az egyetlen teljes körű, települési szintnél kisebb területi egységre vonatkozó adatforrás.

Az 1992-óta évente megjelenő helységnévkönyv évenként frissülő (népszámlálásból tovább vezetett) lakónépesség adatai valamennyi egyéb területi adat összehasonlíthatóságának alapjait teremti meg (lakosságszámra vetített viszonyszámok). A település, megye, kistérség, régió kódok révén az adattár könnyen összekapcsolható az OSAP adataival. Mindkét statisztikai kiadvány fontos alaplí a szociális statisztikai adatok feldolgozásához.

Adatokhoz való hozzáférés

Nyomtatott és elektronikus kiadványok

A KSH adatainak egy jelentős része szabadon letölthető az intézmény honlapjáról. Emellett számos időszakosan megjelenő tematikus papíralapú és elektronikus (CD) kiadvány vásárolható. (pl. a legutóbbi népszámlálás adatai feldolgozó 21 általános, tematikus és területi munka). Ezen KSH kiadványok csak kis része tartalmaz területi adatokat, a többség többnyire országos összesítésű adat.

T-STAR MR-STAR

A területi adatok (pl. településszintű népszámlálási adatok, vagy az OSAP keretében gyűjtött adatok) leginkább a T-STAR (települési szintű) és az MR-STAR (megyei szintű) adatbázisrendszereken keresztül érhető el. Ezek ára meglehetősen borsos így nem csodálkozhatunk azon, hogy a települési önkormányzatok általában nem rendelkeznek ilyennel.

A T-STAR és MR-STAR évente frissülő adatai elsősorban az OSAP adatgyűjtésére épülnek, de ezeknek csak a töredékét tartalmazzák. Előnyük, hogy az adatok évenkénti idősoros formában is rendelkezésre állnak, így a rövidtávú tendenciák is jól nyomonkövethetők. Ezt némiképpen korlátozza, hogy az OSAP-os kérdőívek igazodva pl. a jogszabályok

változásához, évről évre módosulnak⁶. Itt talán még inkább igaz, hogy a szociális ellátásokról, intézményekről gyűjtött adatok közül, nem a szakmailag legfontosabbak jelennek meg, komolyabb, mélyebb szakmai munkák, döntések meghozatalához általában elégtelenek.

Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszeren (TeIR)

A T-STAR és M-STAR adatokhoz leginkább a VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Közhasznú Társaság által üzemeltetett Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszeren (TeIR) keresztül érhetők el. A szakemberek a rendszer révén olyan eszközökhöz jutnak, amelyek segítségével a különböző ágazati adatok adott térségek vonatkozásában együtt elemezhetőek, értékelhetőek. Szolgáltatásai igen sokrétűen igyekeznek szolgálni a döntés előkészítés a döntés és az értékelés folyamatát, valamint a fejlesztési és rendezési tervezést. TeIR térképi (térinformatikai/GIS) alapú rendszer így az elemzéseket nem csak táblázatos és grafikonos, de térképi alapon is képes valamennyi területi egységre (település, megye, kistérség, régió, ország) megjeleníteni. A rendszer legnagyobb hátránya szűkös elérhetősége. Bár hozzáféréssel sok intézmény és hivatal rendelkezhet úgy mint a

- Magyar Oszágygyűlés Területfejlesztési Bizottsága
- Állami Számvevőszék
- Miniszterelnöki Hivatal
- Minisztériumok, önálló állami szervezetek – és háttérintézményeik
- megyei és a települési önkormányzatok
- Országos-, és megyei területfejlesztési tanácsok, Regionális – és Térségi fejlesztési tanácsok, valamint a Területfejlesztési önkormányzati Társulások és ezek munkaszervezetei
- A kistérségi megbízottak, és számos kistérségi társulás

de a VÁTI nyilvántartása szerint jelenleg csak 67 intézményből összesen 576 regisztrált felhasználó veszi igénybe a szolgáltatásokat napi munkája során.⁷

A TeIR nem korlátozódik a KSH adatállományára, hanem megtaláljuk benne többek között a Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat önkormányzatokra vonatkozó adatait, a Országos Munkaügyi és Módszertani Központ munkanélküliségi adatait, Adó és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal személyi jövedelemadó adatait is.

Információs Évkönyv

Az 1970-es évektől évente jelenik meg a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet (NCSSZI) és jogelődjei által kiadott Információs Évkönyv. KSH OSAP-os kérdőíveivel gyűjtött, szociális ellátásokra vonatkozó adatok feldolgozásával készített, kezdetben csak szolgálati használatra szánt nyomtatvány, az évek folyamán egyre elterjedtebbé és ismertebbé vált. A 2002-ben megjelenő 2000-es adatokat tartalmazó évkönyvekig, a korábbi ágazati logikát követő csak a szociális pénzbeli és természetbeli valamint, a személyes gondoskodás körébe tartozó ellátásokról jelentek meg adatok. A 2001-es évkönyvtől már a teljes gyermekvédelmi ellátás is idekerült.

2003-as évben jelent meg először a Kapocs című folyóirathoz is kötődő digitális évkönyv, melynek sikere is hozzájárult, hogy az Információs évkönyv 2004-ben már csak CD

---

⁶ A 2005-ös 504 címen gyűjtött felmérés közül csak 309 egyezik meg az előző évivel, a többiben új, vagy a korábbi kisebb-nagyobb mértékben módosított változata. A 20 „szociális” felmérés közül csak nyolc egyezik meg teljes mértékben az előző évivel.

⁷ www.vati.hu

változatban jelent meg.⁸ A megjelenési forma átalakulása, ami informatikai értelemben jelentős korszerűsödést is jelentett, azonban nem vont maga után tartalmi változást. A szociális ellátásokra vonatkozó adatok döntő többsége továbbra is két dimenzióban, település nagyság csoportok szerint és megyei-régiós bontásban található meg.

Bár az információs évkönyv a „szociális” OSAP-os kérdőívek legteljesebb feldolgozása, legnagyobb hiánya, hogy megyeinél kisebb területi egységre nem szolgáltat adatot.

1.1.2. Egyéb intézmények által gyűjtött adatok

Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet által gyűjtött adatok

Személyes gondoskodást végző személyek működési nyilvántartása

8/2000. (VIII. 4.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek adatainak működési nyilvántartásáról, értelmében a NCSSZI szakvizsga és továbbképzési osztálya 2001 január 1-jétől gyűjti a szociális és gyermekvédelmi ellátásban képesítési előírásokhoz kötött tevékenységet főállásban közalkalmazotti jogviszonyban vagy munkaviszonyban, illetőleg hivatásos nevelőszülői foglalkoztatási jogviszonyban vagy szociális vállalkozás keretében végzők adatait. Jelenleg már 48 ezer munkatárs regisztrációjánál tartanak, de még így is előfordul, hogy jó néhányan (igaz egyre csökkenő számban) nem szerepelnek a nyilvántartásban. Egyrészt azért mert nem mindenki regisztráció köteles (pl. előírásoknak megfelelő végzettséggel nem rendelkező, nem főállásúak), másrészt mert a bejelentkezés a munkáltatók feladata, aminek sokan nem tesznek eleget. Bár az OSAP-os adatgyűjtés is tartalmaz ellátásonkénti rész foglalkoztatottsági adatokat, jelenleg ez a nyilvántartás adja a legpontosabb és legteljesebb képet a szociális és gyermekvédelmi ágazat humánerőforrásáról.

Az adatgyűjtés elsődleges célja a szociális területen 2001-ben indult kötelező továbbképzési rendszer nyilvántartásának elősegítése, de az adatállomány kedvező információs háttérrel biztosíthatna a szociális és gyermekvédelmi területet érintő humánerőforrás gazdálkodásával összefüggő döntések előkészítéséhez, stratégiai tervezéshez. Mivel az adatgyűjtésnek eredetileg ez nem volt célja a nem nyilvános adatállomány ilyen célú statisztikai felhasználására csak korlátozottan van lehetőség. Az adatok kezelő osztály, alapfeladatán túlmenően maga is készít összegzéseket a humán erőforrás helyzetéről, de mások ilyen irányú megrendelésének teljesítésére nem rendelkezik kellő kapacitással. Jelenleg az adatbázis nem alkalmas arra, hogy külső személy, a személyes adatok védelmét figyelembe véve használni tudja.

Szociális képzőhelyek és szakképzések országos nyilvántartása

A hazai OKJ-s szociális szakképzésekről legpontosabb információt az NCSSZI Szakképzési főosztálya szolgáltatja. Ezek közül a legfontosabbakat a 2002. január 1-től vezetett új országos nyilvántartás tartalmazza. A korábbi felváltó adatbázisból megtudható valamennyi Magyarországon induló és indított képzés időpontja, hallgatói létszáma, a képzés formája és a képző intézmény neve. Lehetőség van egy-egy megye szakonkénti hallgatói létszámának visszakereséséből megtudni a szakképzésekben részesülők számát, a képzések által

---

⁸ Információs Évkönyv 2002 Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet Budapest, 2004 Előszó

„biztosított” friss szakember potenciált. Az adatbázis a végzett hallgatók adatait tartalmazó nyilvántartással válhatna igazán teljesértékűvé, de jelen pillanatban ez a két adatforrás még nem összekapcsolható.

Mindezek ellenére a közép szintű humán erő gazdálkodásban, tervezésben ezek az adatok megkerülhetetlenek lennének. Jelenleg rendszeres adatszolgáltatás az ágazati minisztérium felé történik, valamint telefonon és egyéb módon azok érdeklődnek, akik a szociális szakképzések valamelyikében szeretnének részt venni, s lakóhelyükhöz közel eső képzőhelyet keresnek.

Oktatási Minisztérium és intézményei által gyűjtött adatok

Ma szociális felsőoktatásra vonatkozó rész információk csak az Oktatási Minisztériumon keresztül szerezhetők be. Ezek egyelőre meglehetősen korlátozottak és hozzáférésük is nehézkes. A minisztérium az OSAP keretében gyűjti az adatokat, melyek ezután a Közgazdasági főosztály Statisztikai osztályától kérhetők ki. Kérésre adatokat kaphatunk a megadott intézmény és szak, hallgatói létszámadatairól, az adott évben végzett hallgatók számáról. Ez utóbbi szolgáltatás csak a 2001-től végzettekre áll rendelkezésre, így a szociális alapszakokon eddig végzettek összlétszámát ez alapján becsülni sem lehet. Jelenleg nincs lehetőség szakonkénti lekérdezésre, így csak az adott év(ek) felvételi tájékoztatóinak alapos tanulmányozása után kaphatunk teljes(ebb) képet. Ez utóbbi évenként megjelenő papír alapú és Interneten is elérhető nyilvános nyomtatvány ad némi képet az induló szociális képzések keretszámairól, a költségtérítéses és államilag támogatott férőhelyekről, szakonkénti és képzési forma szerinti bontásban.

A felsőoktatási adatok körüli bizonytalanság jól szemlélteti, hogy az ágazati szükségletek és a képzési potenciál között még a lehetőség sincs meg a minimális összhang kialakítására. A hosszú távú humán erő fejlesztési döntések megalapozásához jelen pillanatban nem állnak rendelkezésre megfelelő mértékben az adatok.

Jogi adatforrások

Közlönyök

A kormány a minisztériumok és országos hatáskörű szervek feladataik ellátásához hivatalos közlönyöket jelentetnek meg, amelyek közvetítik más szervezetekhez az irányítás részét képező állami intézkedéseket (rendelet, utasítás, felhívás, közlemény, hirdetmény), valamint az országgyűlés által elfogadott törvényeket. Magyar Közlöny a Magyar Köztársaság hivatalos lapja. A Magyar Közlönyben kell kihirdetni a jogszabályokat (törvényeket és rendeleteket), továbbá közzé kell tenni a nemzetközi szerződéseket, az Országgyűlés és a Köztársasági Elnök határozatait és a jogi iránymutatásokat, a Legfelsőbb Bíróság jogegységi határozatait, valamint a személyi kérdésekben hozott döntéseket. Az szociális ágazati minisztérium hivatalos tárcalapja a Szociális Közlöny (2003-ig Szociális és Munkavédelmi Közlöny). A Magyar Közlönyt a kormány illetékes hivatala a Miniszterelnöki hivatal szerkeszti, a tárcalapok szerkesztési munkálatait a minisztériumok (országos hatáskörű szervek) végzik. A végleges összeállítást a tárcaközlönyök kiadói szerkesztősége látja el. A Magyar Hivatalos Közlönykiadó Kft feladata - az európai országok állami kiadóihoz

hasonlóan - a hivatalos közlönyök szerkesztésével, nyomdai, kiadási és terjesztői tevékenységével kapcsolatos munkálatok elvégzése.

A papír alapon megjelenő közlönyök a legelterjedtebb jogforrások a szociális ágazatban. Jól jelzi az ágazat informatikai fejlettségét, hogy bár éves szinten közel 30 ezer forinttal drágább⁹ a közlöny előfizetés, kezelése lényegesen nehezebb, használhatóságuk pedig sokkalta rosszabb a korszerűbb elektronikus jogtárakénál, a mindennapi munka során az intézmények többségében ezt használják.

CompLex CD Jogtár

Mind a szociális igazgatásban, mind pedig a szociális intézményekben, de még a szociális képzésekben is ez elektronikus jogi adatbázisok közül ez ma a legelterjedtebb. A KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti kiadó Kft. által forgalmazott jogtár legfontosabb forrásai a hivatalos lapok, melyek száma 50 körüli. Az évente több mint 25 000 oldalon megjelenő jogszabályok, határozatok, tájékoztatók, bírósági ítéletek és sokféle más jogi dokumentum teszi könnyen hozzáférhetővé a CD-en található mintegy 200 000 dokumentum.¹⁰ A jogtár használata ma már nélkülözhetetlen a háttérrel biztosít a döntés előkészítés jogi magalapozásában.

1.2. Információ elemzés, alternatívák kidolgozása

A döntés előkészítés fontos része, vagy ha úgy tetszik a döntési folyamat második lépése az összegyűjtött információk elemzése, a választási lehetőségek kidolgozása. Az ágazat különböző szintű területein hozott döntésekhez a mennyiségi adatok rendszerint nem elégségesek, ezért minőségi megfontolásokat is érvényesíteni kell. Sokszor figyelembe kell venni az ügyek jogi megítélését, környezeti hatások mérlegelését, etikai összefüggések kezelését, az „emberi tényezőt”. A döntést támogató rendszerek többsége mennyiségi vagy logikai összefüggésekre épül, pedig az ítéletalkotásban ezek szerepe szerényebb. Ezért az elemzést végzők szakismeretére, tapasztalatára jóval nagyobb szükség van. Nem mindegy tehát, hogy kik azok akik ezen folyamat részesei. Fontos megvizsgálni milyen intézményesült formái vannak az előkészítésnek, ki és milyen végzettséggel bírnak azok akik segítik ezt a folyamatot.

Szociális ügykörben dolgozók

A szociális igazgatás területén hozott döntések előkészítésében, és a programozott döntések esetében javarészt a meghozatalában is, elsősorban a szociális ügykörben dolgozó köztisztviselők, ügyintézők vesznek részt. Munkájuk egyrészt kiterjed a jegyzői hatáskörbe utalt feladatok „előkészítésére”, amelyben sokszor ők maguk a formális vagy informális döntéshozók is. De legtöbb esetben ők az egyetlen „szakértők” a többnyire laikusokból álló képviselőtestületek, polgármesterek mellett. Rájuk hárul a szociális területet érintő határozatok, rendelet tervezetek, előterjesztések előkészítése is, mely kérdések meghozatalában ezáltal a jogszabályok által biztosítottnál általában jóval nagyobb befolyásuk van.

Az ügyintézési-feldolgozási rend három alapkövetelményt állít az önkormányzati tisztségviselők elé. Megköveteli a gyors reakciókészséget, a felelősségteljeséget és az

⁹ A magyar közlöny és a Szociális Közlöny éves előfizetési díja 2005-re együttesen 103 ezer forint, szemben a CompLex CD Jogtár 72 ezer forintos éves díjával.

¹⁰ www.complex.hu

igazságos elbírálást. Az igazságosság mint alapkövetelmény a különböző esetek összevetésében nélkülözhetetlen, a megbízhatóság, felelősségteljeség a törvényekkel és előírásokkal való összhangot garantálja, míg a reakciókészség az esetekre való időbeni válaszadást teszi lehetővé. A három követelmény nem alakítható át gyakorlati útmutatóvá, ezért a szociális ügykörben dolgozók tudása és tapasztalata központi elemévé válik az ügyintézésnek.¹¹

Az önkormányzati apparátusokban közel 5000 ember tevékenykedik ilyen területen (3. táblázat Szociális ügyintézők száma (2002. december 31-én)). Az általuk saját hatáskörben meghozott döntéseknek különös súlyt ad, hogy az utólagos korrekció csekély. 2002-ben a 2 605 403 elsőfokú határozat csupán fél százalékát (12 793 esetben) támadták meg és ezeknek is csak alig több mint negyedében változott meg a döntés.¹²

A végzettségükre vonatkozó adatokból kitűnik, hogy köztisztviselői karunk ezen részének döntő többsége nem rendelkezik olyan alapvégzettséggel, amely a munka magas színvonalú elvégzéséhez nélkülözhetetlen lenne. Magas a csak érettségivel rendelkezők száma, és az egyetemet, főiskolát végzettek közül is kevesen rendelkeznek szakirányú¹³ diplomával.

A csak érettségivel dolgozók aránya országosan 72%, ami nagy területi szóródást mutat. Még a megyei átlagok tekintetében is jelentős az eltérés (a két szélső értéket Somogy és Vas megye képviseli 85,9 illetve 54,4 százalékkal), de az igazi különbségek kistérségi szinten jelennek meg. Hat olyan kistérség található az országban, ahol egyáltalán nincs diplomás szakember ilyen munkakörben.

A felsőfokú végzettséggel rendelkezők közül a legtöbben az egykori Államigazgatási Főiskolán szerezték végzettségüket (több mint egyharmaduk) a három éves igazgatásszervező szakon. Közülük sokan rendelkeznek szociális igazgatás szakirányú másoddiplomás végzettséggel, amely bár nem tartozik a szociális alapképzések közé, a közigazgatási területeken mégis ez a legadekvátabb és legmagasabb szintű¹⁴ szociális végzettség az igazgatási jellegű szervezési feladatok ellátására, ellátó rendszerek intézményi-szervezeti folyamatának irányítására, a gyermek- és ifjúságvédelem hatósági feladatainak jogszerű intézésére. Ezért is elgondolkodtató, hogy az ország 168 kistérsége közül 27-ben egyáltalán nem találunk ilyen végzettségűeket szociális ügyintézői munkakörben.

A területen dolgozók diplomások alig negyedének van szociális diplomája. Ők az ügyintézők 7,7 %-át teszik ki. Még a két legjobb mutatóval rendelkező megye esetében is csak 20 % körüli az arányuk, 66 kistérségben pedig egyáltalán nincsenek ilyen végzettségűek. A szociális képzések multidiszciplináris jellegükből adódóan talán a legmegfelelőbb végzettséget jelentik azokban a munkakörökben, ahol a szociális (és egyéb humán) ellátások komplex átlátására van szükség, illetve ahol az ügyfelek/kliensek ügyében hozott döntések megalapozásához az egyén és családja szociális, társadalmi háttérének feltérképezése nélkülözhetetlen.

---

¹¹ Jeffrey D. Straussman - Fábián Katalin: A szociális segély ügyintézésének dilemmái, helyi szinten Esély 1996/1

¹² KSH OSAP Kimutatás a települési önkormányzatok szociális igazgatási tevékenységéről (2002)

¹³ Szakirányú diploma alatt itt most nem a jogszabályokban meghatározott képesítési követelményeknek (Úgy mint: 9/1995. (II. 3.) Korm. rendelet a köztisztviselők képesítési előírásairól) megfelelő végzettségeket értem, hiszen ennek feltételezhetően mindenkinek meg kell felelnie, hanem ezen belül a szociális szakirányú végzettségűeket.

¹⁴ A köztisztviselői hierarchiában az előmenetel feltételül szabott közigazgatási szakvizsga kötelező és szabadon választható vizsgatárgyai között nincs speciálisan a szociális területre vonatkozó, így nincsen „szociális” közigazgatási szakvizsga sem.

Szociális intézmények munkatársai

Az önkormányzati szintű szociális döntés-előkészítésben a hivatal munkatársain túl leginkább a szociális intézmények szakembereit vonják be. Elvileg ez a réteg képezné azt a szakmai háttérrel, amely a kliensekkel folytatott napi kapcsolata, képzettsége, szakmai tudása, felkészültsége révén leginkább segíthetné a helyi döntések meghozatalát. A gyakorlat azonban sokszor mást mutat. A szociális intézmények szakember ellátottsága messze alulmúlja bármely más ágazatét.

A szociálpolitikáról és a szociális munkáról, mint külön foglalkozásról hazánkban az 1980-as évekig nem lehetett beszélni. Bár a mai értelemben vett szociális-gyermekevédelmi ágazatnak már ez előtt is voltak intézményei, az itt dolgozók zömmel egészségügyi, pedagógiai képzettséggel és szemlélettel rendelkeztek. A szociális munkás képzés is meglehetősen rövid múltra tekint vissza, hiszen az első főiskolai kurzust csak 1989 őszén indították Szekszárdon. A rendszerváltás után átalakuló-kialakuló új szociálpolitikai - társadalompolitikai intézményrendszer azonban a korábbinál lényegesen jobban felkészült szakembereket igényelt. A kezdetben szűkös képzési kapacitás nem tudott lépést tartani az újonnan generálódott igényekkel ezért a területre nagy számba kerültek más területen munkájukat elvesztő diplomások. Az ágazati minisztérium ezt a helyzetet érzékelve –és egyben mindmáig konzerválva-, a képesítési előírásokat tartalmazó jogszabályokban¹⁵ meglehetősen széles teret engedett a különböző végzettségűek munkavállalásának (4. táblázat Egyes szociális munkakörökhöz előírt végzettség). S bár a szociális területen dolgozó szakemberek irányában megfogalmazódó igény szerint: képesek kell, hogy legyenek a differenciált személyes kapcsolatok kezelésére, tudniuk kell a különböző helyzetben lévő csoportoknak és egyéneknek személyre szóló adekvát segítséget nyújtani, másrészt a szociális feszültségeket, egyéni élethelyzeteket rontó tényezőket oly módon számbavenni és elemezni, hogy munkájukkal makro-szinten is változást tudjanak indukálni, a szociális végzettséggel nem rendelkezők nagy része nem tud megfelelni ezeknek az elvárásoknak.

2004 elején az NCSZI-nél regisztrált közel 40 ezer szociális területen dolgozó munkatárs közül alig több, mint 2700-an rendelkeztek valamilyen szociális diplomával. Ez a szám alig érte el az ágazat felsőfokú végzettséggel rendelkezőinek egyharmadát.

Jól szemlélteti ezt a gyerekjóléti szolgálatoknál foglalkoztatott szakmai munkatársak helyzete (5. táblázat Gyermekjóléti szolgálatban dolgozók adatai 2002.). A jogszabályban előírt munkakörökben foglalkoztatott 3781 fő kevesebb, mint negyede rendelkezett szociális végzettséggel. A diplomások kevesebb, mint fele még a jogszabályok által tárgyalva értelmezett szakképesítést sem tudta felmutatni. Az ország 168 kistérsége közül 10-ben egyáltalán nem dolgoznak felsőfokú szociális végzettségűek a gyermekjóléti szolgálatoknál. A kistérségek negyedénél ha voltak is, arányuk 10% alatti a diplomások között. Csupán három kistérségben haladta meg számarányuk az 50%-ot. Ha figyelembe vesszük, hogy ez az intézménytípus, alig 8 éves, tehát jóval a szociális képzések megindulása után vált általánosan elterjedté, különösen megdöbbentőek a számok.

Hasonlóan rossz vagy még rosszabb a helyzet szociális alapellátás többi intézménye esetében is, de még a megyei gyermekvédelmi szakellátást biztosító gyermekotthonok és területi gyermekvédelmi szakszolgálatoknál is meglehetősen alulreprezentáltak a szociális munkások,

---

¹⁵ 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről valamint a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről

szociálpolitikusok, szociálpedagógusok. Arányuk a gyermekotthoni diplomások között csupán 14% a tegyeszek-nél 23%.¹⁶

Módszertani intézmények

A országos, regionális és megyei szintű de esetenként még akár a helyi szociálpolitikai döntések egyik fontos intézményesített háttérszervezetei a módszertani intézmények. A szélsőségesen decentralizált, jószerivel dekoncentrált szervek nélkül –csupán a gyermekvédelem terén, a Közigazgatási Hivatalokhoz telepítve működnek a Megyei Gyámhivatalok– működő szociális ágazat többek között a tervezés, irányítás és ellenőrzés, valamint a szakmai minőségbiztosítás/irányítás (sztandardok, eljárásrendek kidolgozása, stb.) megalapozásának széles feladatskáláját telepítette a –területi hatáskör ellátásának megjelölésével– módszertani intézményeire. Létrehozásukról a 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról valamint a 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról rendelkezik. Alapfeladataik közé tartozik többek között:

- segítségnyújtás és javaslatok kidolgozása az adott térségben a különböző alap és szakosított ellátások megszervezésében, bevezetésében,
- szakértői részvétel a szakmai ellenőrzésében, a szakmai programok értékelésében
- információgyűjtés, az adott térség szociális ellátórendszerének sajátosságairól, problémáiról
- szakértői munkák végzése, tanácsadás

Ezeknek a feladatoknak jelenleg 24 országos (többek között: fogyatékos személyek ellátása, pszichiátriai betegek ellátása, szenvedélybetegek ellátása, falugondnoki feladatok ellátása, egyházi stb.) és regionális (családsegítés, a hajléktalan személyek ellátása, bölcsődei ellátás) és 38 megyei-fővárosi (gyermekjóléti alapellátás, idős ellátás) intézmény próbál megfelelni. A módszertani intézmények létrejötte sajátosan követte a egyes szolgáltatási formák specializálódásának időbeliségét, ám a források szűkülése az újabb és újabb feladatokhoz egyre magasabb szinten rendelt efféle háttér-támogató, fejlesztő szervezetet. Pedig ezen szervezetek tevékenységét vizsgálva jól látható, hogy az önkormányzati döntéshozói szféra leginkább a megyei szintű intézményekkel találta meg a kapcsolatot. Jó példa erre az az együttműködés, döntés előkészítésben való szakmai részvétel, ami a megyei szolgáltatástervezési koncepciók elkészítésének folyamatát jellemezte. A 2004. folyamán a megyei közgyűlések által elfogadott valamennyi koncepció a módszertani intézetek hathatós közreműködésével készült el.

1.3. Társadalmasítás

A döntési folyamat szinte minden lépésében -a probléma felismerésétől az utólagos követésig, módosításig-, végig kellene kövesse a „társadalmasítás”, a különböző érdekcsoportok (szakmai szervezetek, kliens csoportok) bevonása. Még a szűken értelmezett döntés, tehát az alternatívák közötti választás esetében is megvannak azok az intézményesült technikák, amelyek a társadalmi vélekedés akár ügydöntő megjelenítésére szolgálnak. Az, hogy egy ország, közösség milyen gyakran él a népszavazások lehetőségével, a társadalmi

¹⁶ KSH OSAP Jelentés a gyermekotthonok és a nevelőszülői hálózatok helyzetéről valamint Jelentés a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok helyzetéről

berendezkedésén túl a politikai kultúra fejlettségén is múlik. Magyarországon az országos népszavazások történetében csak a pártok által kezdeményezett aláírásgyűjtések között volt olyan, amely sikerre, vagyis a tényleges népszavazás megtartására vezetett. A népszavazás nálunk elsősorban a politikai mobilizáció eszköze és nem a hatékony döntéshozásé.¹⁷ Sokkal szerencsésebb tehát, ha a különböző érdekek megjelenítésére már korábban sor kerül.

A Európai Unió nyugati országaiban fő szabály szerint a minisztériumi törvény-előkészítés folyamata és a szakmai alternatívák rendszerezése mellett folyamatos az egyeztetés az adott törvényjavaslat által érintett társadalmi rétegek érdekképviselői szervezeteivel. Egyes országokban a törvénytervezeteket az összes érintett érdekképviselői szervezetnek kiküldik véleményezésre, majd a beérkezett módosító javaslatokat a fontosabb érdekképviselői szervek küldötteivel külön konferenciákon is megvitatják.¹⁸

Magyarországon viszonylag kevés azon szociális területet (is) érintő kérdések száma, melyben a jogszabályok kötelező egyeztetést írnak elő döntéshozók és az érdekcsoportok, szakmai szervezetek képviselői között. Ezek közül is a legtöbb esetben valamilyen intézményesült (és gyakran nevesített) szervezet kap jogosítványt a véleményalkotásra.¹⁹ Alig találunk olyan törvényt, rendeletet, ahol a jogalkotó úgy teszi kötelezővé az egyeztetést, hogy ezzel együtt bárki számára nyitva hagyja a hozzászólás lehetőségét.²⁰ Ennek ellenére ma már egyre több döntéshozó ismeri fel, hogy a nyilvánosság minél korábbi bevonása, hosszútávon inkább előnyére válik. A legtöbb példát erre ma még a tervezési folyamatokban és az államigazgatás magasabb szintjein találunk.

Bár az Országos Fejlesztési koncepció – II. Nemzeti Fejlesztési Terv tervezési folyamatára nincsenek társadalmi egyeztetésre vonatkozó előírások a tervezéssel megbízott szervek igyekeznek lehetőséget teremteni a társadalmi érdekérvényesítésre. Hasonlóan járnak el a régiók is saját középtávú fejlesztési stratégiáik meghozatala során a nagyobb városokban tartandó területi fórumaikkal és a ágazati-szakmai csoportokkal szervezett találkozóikkal. A tervezési folyamatokban a társadalmasítást többnyire maguk a döntés előkészítő szervek (ágazati minisztériumok, regionális területfejlesztés ügynökségek) önmaguk végzik. Ritkán fordul elő, hogy erre valamilyen külső civil szervet kérnek fel. A ritka példák egyikével a szociális minisztérium szolgál, amely regionális tervezői hálózatának háttérrel biztosító szociális forrásközpontokkal szerződött a II. NFT tervezési folyamatához kapcsolódó társadalmasítás megszervezésére. E megállapodás részeként a forrásközpontok régióként vállalták, hogy az ágazat szociális elképzeléseinek, stratégiai terveinek megvitatására fórumokat szervez a szociális intézmények szakmai civil szervezetek szakembereinek részvételével.

A minisztériumi szintű társadalmasítást példázta az az Egészségügyi és Szociális Minisztérium és Kurt Lewin Alapítvány közötti idén áprilisban lejárt megállapodás is, amely

¹⁷ Körösi András: A magyar politikai rendszer Osiris Kiadó 2000 Budapest, 186. o.

¹⁸ Bihari Mihály – Pokol Béla: Politológia Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest, 329. o.

¹⁹ A helyzetet tovább árnyalja, hogy néha a megnevezett szervezet nem is létezik. A 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról azt a Szociálpolitikai Tanácsot teszi a szociálpolitikai, gyermekvédelmi koncepciók, döntések, jogszabály-tervezetek véleményezésének, a szolgáltatási típusok, formák, rendszerek értékelésének legfőbb társadalmi szereplőjévé, amelynek a létrehozásáról a törvényi nevesítés 2003 február 15.-i hatálybalépése óta nem született rendelkezés. Így már évek óta egy létre nem hozott szervezet gyakorolhatja a jogokat.

²⁰ Ezen kevesek közé tartozik az a kormányrendelet, amely csak közvetve érinti a szociális területet. A 184/1996. (XII. 11.) Korm. rendelet a területfejlesztési koncepciók és programok, valamint a területrendezési tervek egyeztetésének és elfogadásának rendjéről rendelkezik a nyilvánosságra hozás kötelezettségéről, és a lakossági hozzászólások lehetőségéről.

keretén belül, az alapítvány közreműködött a szociális ágazatot érintő jogszabály tervezetek minél szélesebb körű szakmai nyilvánosságra hozatalában és a beérkezett észrevételek összegyűjtésében. A tárcsa által véleményezésre elküldött anyagot az alapítvány honlapján közzétette, valamint hírlevelében közel 600 helyre elektronikusan eljuttatta. A beérkező véleményeket rendszerezve továbbította a megrendelő minisztérium számára.

Ezen országos szintű egyeztetések példákban is szereplő két leginkább alkalmazott technikája a regionális rendezvények, összejövetelek szervezése és az internetes véleménynyilvánítás. Bár az utóbbi segítségével elvileg sokkal szélesebb célközönséghez lehetne eljutni, az ágazat katasztrofálisnak mondható informatikai fejlettsége miatt csak egy szűk kör érhető el. A helyi szociális intézmények javarésze nem csak számítógépekkel és/vagy Internet hozzáféréssel nem rendelkezik²¹, de a munkatársak zöme alapvető számítástechnikai ismeretekkel sem bír²², hiszen a területen dolgozók közel 70%-a idősebb 35 évesnél²³, sokuk tehát iskoláit még a számítástechnika oktatásának bevezetése előtt végezte. Szintén korlátozott a hozzáférése, igaz más dimenziók mentén, az általában nagyobb városokban tartott fórumoknak. Az időigényes utazás és városoktól távoli falvak rossz közlekedési lehetőségei, többnyire földrajzilag határolják be az elérhető szakemberek körét.

Gátolja a széles körű nyilvánosság megteremtését az érdekeltek elérhetőségét biztosító pontos címlisták hiánya. Bár az NCSZI által kiadott Kapocs Digitális Évkönyv tartalmaz intézménytípusok szerinti címlistákat, de ezek pontossága a gyakori változások miatt kérdéses, vezetők nevét csak nagyobb intézményeknél található meg és még ott se mindig tünteti fel az e-mail címet, ahol egyébként van. A civil szervezetekről még ennél is nehezebb információhoz jutni. A helyi civil szervezetekről leginkább a megyei Civil Szolgáltató Központok tudnak, de teljes listával ők sem rendelkeznek és nyilvántartásukból nem mindig állapítható meg a szervezet tevékenységi köre.

A társadalmasítás mai gyakorlata magasabb szinteken egyelőre kísérletet sem tesz a döntések érintettjeinek közvetlen bevonására. Jó esetben ezt letudják egyes érdekvédelmi csoportok megkeresésével. A baj csupán az, hogy a legkiszolgáltatottabb csoportok általában a legszervezetlenebbek is, tehát jó eséllyel ők azok, akik ilyen szervezetek híján leginkább kimaradnak az egész folyamatból. Persze az ő esetükben még nehezebb azon technikák kitalálása, amely segítségével elérhetővé válnak, de ez nem menti fel a döntéshozókat, hiszen meg sem próbálják ezek kidolgozását.

Az érintettek, „kliensek”, „kötelező” döntési helyzetbe hozására, mindeztidáig csak a falugondnoki szolgálattal kapcsolatban történtek(nek) próbálkozások. A szociális minisztérium a falugondnoki szolgálat bevezetésére kiírt pályázatoknál a támogatás feltételül szabta²⁴, hogy a kinevezendő falugondnokot a faluközösségnek magának, kell megválasztania a falugyűléseken a jelentkezők közül. Így biztosítható volt, hogy a tevékenységét megkezdő falugondnokok iránti közösségi bizalom –ami nélkülözhetetlen ehhez a munkához- erős legyen. Egyes megyékben²⁵ ezen túl az is gyakorlattá vált, hogy a falugondnok évenkénti

²¹ 2004-ben az Észak-magyarországi régió szociális helyzetelemzésének vitájakor a szervezők valamennyi Borsod-Abaúj-Zemplén megyei szociális intézményt és civil szervezetet postai levélben kerestek meg. A kiküldött közel 1000 meghívó hatására a Miskolcon tartott fórumra 150-en jelezték részvételüket, a megye minden részéről. A jelentkezők e-mailen, faxon illetve levélben jelezheték részvételi szándékukat. A beérkezett jelentkezések közül csak hat érkezett e-mailen, a többi nagyjából fele-fele arányban postai úton és faxon.

²² Egy másik rendezvényre e-mailen kiküldött jelentkezési lapok közel harmada postai úton, másik harmada faxon érkezett vissza.

²³ Forrás: NCSSZI regisztrációs adatbázis 2004. február

²⁴ Hivatalosan szakmai ajánlásba foglalta, hiszen a közalkalmazotti törvénnyel ellentétes lett volna a kötelezővé tétel.

²⁵ Mint például Somogy megye.

beszámolóját szintén a falugyűlés hagyja jóvá, kvázi megerősítve ezzel annak tevékenységét. A rendszer a kötelező érvényű jogszabályi előírás hiányában mára egyre kevésbé általános, az új falugondnokok többségét ma már csak a munkáltatói jogokat ellátó önkormányzat képviselő testülete választja ki.

2. Kívánatos állapot, stratégiai cél

2.1. Adatforrások, adatbankok

Egy jól működő döntéstámogatási rendszer alapját a megbízható, széles körű és könnyen beszerezhető információk jelenthetik. A mai szociális területen használható adatbázisokra e három kritérium közül többé-kevésbé csak az első igaz. Mivel az adatok döntő többségét a hivatalos statisztikai szolgálat legfőbb szerve a Központi Statisztikai Hivatal gyűjti vagy ő felügyeli a gyűjtést, megbízhatóságából fakadó hiba csak ritkán fordul elő (pl. az adatszolgáltató által félreértelmezett önkitöltős kérdőívek). Az adatok széleskörűségével és a hozzáférhetőséggel már sokkal több a gond. A gyűjtött adatok és a döntéshozó által igényelt adatok között nincs mindig összhang, az adatbázisok nem vagy csak nehezen hozzáférhetők. Problémát jelent, hogy, a különböző adatgyűjtők sem hangolják össze munkájukat, így néha nehézkes a különböző adatbázisok összevetése.

Egy kívánatos állapot felé való elmozdulás a gyűjtött és gyűjtendő adatok tartalmának újragondolása, a hozzáférés szélesebb körű biztosítása jelenthetné. Ez a munka épülhetne arra a „kísérletre”, mely 2005 márciusában indult, amikor a Társadalmi Kirekesztés Elleni Bizottság létrehozta Módszertani Egyeztető és Tudományos Orientáló Demokratikus Műhelyt (METHOD), az együttműködő intézményi vezetők, szakmai szervezetek által delegált szakértők, valamint a jeles kutatók, mint állandó tagok, illetőleg megbízott tisztségviselők különböző tárcák képviselő, társadalompolitikai kutatással foglalkozó intézetek és kutatók részvételével. A METHOD célja, hogy hatékony együttműködést generáljon – „hidakat” építsen – az adatokat felhasználók és az adatokat előállítók között. Újszerűsége, hogy a hangsúlyt a felhasználók szempontjainak korszerű kiszolgálására helyezi. Ennek érdekében igyekszik növelni a felhasznált adatok szigorú módszertani tudatosságát, hozzájárulni a társadalomstatisztikai jellemzők, a folyamatokat relevánsan jellemezni képes indikátorok korszerűségének biztosításához a mutatók kritikus alkalmazásához, valamint előmozdítani a közérdekű statisztikai adatok széleskörű hozzáférést.²⁶

A METHOD jó alapot szolgálhat ahhoz, hogy hozzájáruljon a felhasználók adatigényeik szabatos, szakszerű megfogalmazásához és segítse az adat-előállítók a felhasználói igények pontosabb megismerésében. Emellett javíthatja a hozzáférés kiszélesítését, az adatfelhasználás demokratizálódását, a közérdeklődésre számot tartó adatok nyilvánosságának javításában. Ez lehet az a fórum, ami összehangolhatja a különböző adatgyűjtéseket, megteremtheti az elvi alapját a különböző adatrendszerek közötti átjárhatóságnak. Az egyes szereplők közötti párbeszéd megindításával segíthet lebontani azokat a láthatatlan falakat, amelyek sokszor ezen folyamatok útjába állnak.

A XXI. század elejére gyakorlatilag megszűntek azok a technikai korlátok, amire korábban hivatkozva gátolni lehetett az adatbázisokhoz való hozzáférést, a különböző rendszerek

---

²⁶ Javaslat a Társadalmi Kirekesztés Elleni Bizottság „METHOD Műhely” elnevezésű szakértői munkacsoportjának működésére (kézirat)

összehangolását. Ma már nem lenne akadálya egy olyan összehangolt szociális döntéstámogatási adatbázis létrehozásának, amely az Interneten keresztül bárki használhatna. Fontos lenne tehát egy TeIR-hez hasonló felépítésű szociális információs rendszer kiépítése, amely a METOD által elindított folyamatban meghatározott tartalommal töltődne fel.

A rendszernek csak az egyik pillére adatszolgáltató rész megteremtése. Ahhoz, hogy működjön is a potenciális felhasználókat is alkalmassá kell tenni az adatok fogadására. Ez egyaránt kell, hogy technikai és humán beruházásokat jelentsen. Tehát nem csak korszerű információs rendszerre és gépparkra van szüksége a szociális intézményeknek, önkormányzatoknak, civil szervezeteknek, hanem olyan emberekre akik használni is tudják ezeket.

2.2. Elemzés, döntés-előkészítő „intézmények”

A szociális területén hozott döntések előkészítésében és meghozatalában résztvevők humán fejlesztésében rejlenek a legnagyobb tartalékok a döntési folyamat hatékonyabbá tételéhez, köszönhetően a mai igencsak rossz állapotoknak. Persze a területen dolgozók általános végzettségi szintjének növelése²⁷, valamint a szakirányú végzettséggel dolgozók arányának emelése, nem jelent automatikus javulást csak jelentősen növeli ennek esélyét. A pozitív változáshoz szükség lenne, hogy a területre kerülő szakemberek olyan képzésekben vehessenek részt, amelyek felkészítik őket erre a munkára is. A munkaköri képesítési előírásokban szereplő végzettségek –melynek szűkítése sok más szempont miatt is igencsak időszerű lenne- oktatási programjait, képzési követelményeit úgy kell átalakítani, hogy tartalmazzanak több átadandó ismeretanyagot a szervezeti döntések mechanizmusáról. Az intézményes döntések esetében ugyanis a gyakorlat azt mutatja, hogy ennek a döntés háttérét képező szakértő stábnak „kell” felkészültebbnek, kvalifikáltabbnak lennie, mint a legfőbb döntéshozói csúcsokon állóknak.²⁸

A döntési mechanizmusok ismeret hiánya eltörpül a számítástechnikai képzettség hiánya mellett. Az ellátások különböző szintjein dolgozók zöme ma még valahogy elboldogul a számítógépek alkalmazása nélkül, hiszen a használók többsége is csak szövegek megírására veszi igénybe, kvázi írógép helyettesítőként. Még a mindennapi munka adminisztrációja is leginkább papír alapon történik,²⁹ így ez sem kényszeríti a számítógép használatra. Egy két korábbi próbálkozástól eltekintve,³⁰ jelenleg sem a szociális sem a gyermekvédelmi alapellátások területén nincsen a működési nyilvántartást segítő program, de hasonlóan rossz a helyzet a szakellátások területén is. A technikai lehetőségek más célú széleskörű

²⁷ A NCSSZI regisztrációs adatbázisának 2004. februári adatai szerint a szociális és gyermekvédelmi intézményekben dolgozók alig több mint 20% rendelkezik diplomával, közel negyedük csak alapfokú végzettséggel bír.

²⁸ Pikk Katalin: A szociális munkások, munkahelyeik és szupervizoraik Esély 2001/2

²⁹ A235/1997. (XII. 17.) Korm. rendelet a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról valamint a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről rendelkezik a gyermekvédelmi munkában használt „Gyermekeink védelmében” elnevezésű közhasználatú nevén „macis lapok” használatáról. Bár a nyilvántartási rendszer így teljesen egységes lett az országban, mind a mai napig nem készült olyan program, amely ezt a papír alapú rendszert helyettesítené. Számítógépet legfeljebb csak a tollak helyet használnak a lapok kitöltéséhez.

³⁰ Ezek közül a „legelterjedtebb” a Magyar Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete által készítette családsegítő nyilvántartási program, amelynek legfrissebb 2001-es 3. verzióját is csak kevés helyen használják.

alkalmazásáról egyelőre alig van példa. Ezt késlelteti az ismerethiány, a kevés szociális felhasználói program.

Ez az „elmaradottság” ha a mai működésben nem is érzékelteti olyan nagymértékben hátrányát, a fejlődésnek, fejlesztéseknek egyértelműen gátat szab. Meg kell kezdeni olyan programok indítását, amely a szociális területen dolgozók ez irányú ismereteinek gyarapítását szolgálják. Ezzel párhuzamosan minél több speciálisan a szociális területen alkalmazható szoftvert kell kifejleszteni.

A döntési helyzetek többségét jól strukturált rutinszerű döntés, melyekre jól alkalmazhatók lennének bejáratott, szabványosított „klisék”, döntési mechanizmusok. Sokszor az a probléma, hogy némely ilyen megoldást kívánó helyzetre valahol nem ismerik, nem ismerhetik a megoldást, mert ott ez a szituáció ritkaságánál fogva újszerű. Ezekre a helyzetekre is megoldást jelenthetne, ha kialakulnának azok az információáramlási csatornák, amelyeken keresztül az egyik helyen felhalmozódott döntési tapasztalat máshol is hasznosulhatna.

2.3. Társadalmasítás technikai háttere

A társadalmasítás mai gyakorlatát leginkább az esetlegesség jellemzi. Sokszor a véletlen, a pillanatnyi érdekek döntenek el mely kérdésekben fordul a döntéshozó a nyilvánosság elé és az is kiszámíthatatlan melyik az a kör, melyek azok a szervezetek amelyek részeseivé válhatnak a folyamatnak. Tovább szűkíti a lehetséges résztvevők számát az alkalmazott virtuális és közvetlen megjelenéses technikák hozzáférési problémái. Sokszor formálissá teszi az egyeztetést, hogy a véleményezésre nem áll elég idő rendelkezésre.

Szükséges lenne tehát olyan társadalmasítási mechanizmusok kialakítása, amelyek alkalmazkodnak a döntési struktúra különböző szintjeinek sajátosságaihoz. Ezen mechanizmusok első eleme egy olyan jogi szabályozás lehetne, amely a mainál jóval szélesebb körben szabályozná és írná elő, azon döntési helyzeteket, amelyeket meg kell előzzön a társadalmi párbeszéd. Ez a szabályozás viszonylag nyitva hagyná a bevonandók körét, ezért létre kellene hozni egy olyan intézményeket, szakmai és érdekvédelmi szervezeteket és akár aktív magánszemélyek nevét címét tartalmazó adatbázist, amely bármely döntéshozó számára könnyen elérhető. Ehhez a nyilvános adatbázishoz, bárki, bármely szervezet önkéntesen csatlakozhatna feltüntetve a területi és szakmai illetékességét. Ebből szakterületi, és/vagy földrajzi bontás mentén könnyen kiválaszthatók lennének azok akik egy-egy kérdésben részesei lesznek a társadalmasításnak.

A virtuális véleménynyilvánítás gyakorlatához szükség lenne, egy olyan állandó felületre, honlapra, amelyen elérhetők, letölthetők a vitára szánt anyagok, nyomon követhetők a beérkezett észrevételek. Itt kaphatnának helyet a tervezett társadalmasítási rendezvények helyszínei és időpontjai is. Ezek közvetlen megjelenéses fórumok egészítenék ki az Internetre épülő rendszert. Fontos lenne, hogy ezen rendezvények lehetőleg minél közelebb legyenek a felhasználókhoz, ezért célszerű legalább regionális, esetleg megyei vagy akár kistérségi szinten is megszervezni. Szerencsés gyakorlat, ha ezen rendezvények megszervezésében a helyi viszonyokat ismerő civil szervezetek (pl. regionális szociális forrásközpontok) aktív

közreműködővé válnak, akár egyes központi szervek szerződéses partnereként. Az ő feladatuk lehetne a döntések által közvetlenül érintett klienscsoportok becsatornázása is.³¹

---

³¹ Erre példa lehet a Budapesti Szociális Forrásközpont HEFOP 2.2 pályázat keretében „A társadalmi befogadás elősegítése a szociális területen dolgozó szakemberek képzésével” címmel megvalósuló programja, melynek keretében kísérletet tesznek a regionális szintű tervezés folyamatába bevonni a kliens csoportokat.

Mellékletek

1. táblázat A szociális és nyugdíjszerű ellátásokra vonatkozó OSAP-ban elrendelt adatgyűjtés

A d a t g y ű j t é s / A d a t á t v é t e l					Az adatszolgáltatás beérkezési határideje
nyilvántartási száma	c í m e	jellege	gyakorisága	a d a t s z o l g á l t a t ó i n a k meghatározása	
1202/04	Kimutatás a tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények működési adatairól	V	Évenkénti	valamennyi tartós és átmeneti bentlakást nyújtó szociális intézmény	a tárgyévet követő február 15.
1203/05	Bölcsődei kérdőív	M	Évenkénti	valamennyi bölcsőde	a tárgyévet követő február 15.
1206/05	Kimutatás a pénzben és természetben nyújtható támogatások adatairól	M	Évenkénti	a települési önkormányzatok	a tárgyévet követő április 15.
1207/05	Kimutatás egyes szociális alapellátásokról és a nappali ellátást nyújtó intézmények működési adatairól	M	Évenkénti	a települési önkormányzatok, valamennyi, szociális alapellátást (házi segítségnyújtást, étkeztetést) és nappali ellátást nyújtó intézményt fenntartó szervezet	a tárgyévet követő február 15.
1208/05	Jelentés a gyermekotthonok és a nevelőszülői hálózatok helyzetéről	M	Évenkénti	gyermekotthonok, nevelőszülői hálózatok fenntartói	a tárgyévet követő február 15.
1209/05	Jelentés a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok helyzetéről	M	Évenkénti	a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálatok	a tárgyévet követő január 31.
1210/04	Jelentés a gyámhatóság tevékenységéről	V	Évenkénti	a települési önkormányzatok, városi, fővárosi-kerületi gyámhivatalok, megyei és fővárosi gyámhivatalok	a tárgyévet követő február 15.
1748/04	Új nyugdíj-megállapítások	V	Havonkénti	Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság	a tárgyhót követő második hó 30.
1765/05	Jelentés az önkéntes- és magánnyugdíjpénztárak tagjairól	M	Évenkénti	önkéntes- és magánnyugdíjpénztárak	a tárgyévet követő július 31.
1788/02	Nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesülők	V	Évenkénti	Országos Nyugdíjbiztosítási Főigazgatóság	a tárgyévet követő március 1.
1832/04	Alapinformációk a szociális és gyermekellátást végző szervezetekről	V	Évenkénti	a működést engedélyező szervek	szeptember 15.
1911/03	Kimutatás a fogyatékossági támogatás adatairól	V	Évenkénti	a Magyar Államkincstár	a tárgyévet követő február 28.
1919/05	Családtámogatási ellátások éves és területi adatai	M	Évenkénti	a Magyar Államkincstár	a tárgyévet követő április 5.
1921/05	Családtámogatási ellátások havi adatai	M	Havonkénti	a Magyar Államkincstár	a tárgyhót követő hó 30.
2023/05	Kérdőív a szociális szolgáltatásokról és gyermekellátásokról	M	Évenkénti	a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi alap- és szakosított ellátást, szolgáltatást nyújtó szervezetek, intézmények tevékenységét végzők	a tárgyévet követő február 15.
2066/00	Működési engedéllyel rendelkező szociális és gyermekvédelmi szolgálatok és intézmények adatai	V	Évenkénti	Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet	szeptember 30.
1511/00	Jelentés a javítóintézetek helyzetéről	V	Évenkénti	az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium valamennyi javítóintézete	a tárgyévet követő január 31.
1696/05	A családsegítő szolgálatok működési adatai	M	Évenkénti	családsegítő szervezeti egységek	a tárgyévet követő február 15.
1775/05	A gyermekjóléti alapellátások működési adatai	M	Évenkénti	gyermekjóléti alapellátást végző szervezetek	a tárgyévet követő február 15.
1822/05	Kimutatás a települési önkormányzatok szociális igazgatási tevékenységéről	M	Évenkénti	települési önkormányzatok és körjegyzőségek	a tárgyévet követő február 20.

Forrás: www.ksh.hu

2. táblázat A KSH által a 2005. évre engedélyezett önkéntes adatszolgáltatáson alapuló adatgyűjtésekről

nyilvántartási száma	c í m e	jellege	gyakorisága	adatszolgáltatónak meghatározása	beérkezési határideje
1537/05	Háztartási költségvetési felvétel	M	Havonként ill.	mintavétel a magánháztartásokból	folymatos, március 30.
	naplóvezetés		évenként		
	éves kikérdezés				
2077/05	Jövedelemfelvétel	Ú	Egyszeri	mikrocenzus mintájában érintett adatszolgáltatók egynegyede	2005. május 31.

Forrás: www.ksh.hu

3. táblázat Szociális ügyintézők száma (2002. december 31-én)

Megye, régió	Szociális ügykörben dolgozó köztisztviselők		Szociális ügykörben dolgozó köztisztviselők közül ügyintézők					
	száma (fő)	száma 100 ezer lakosra vetítve (fő)	összesen (fő)	jogtudományi egyetemi végzettségűek (%)	államigazgatási főiskolai végzettségűek (%)	szociális felsőfokú végzettségűek (%)	egyéb felsőfokú végzettségűek (%)	érettségizettek (%)
Bács-Kiskun	251	46,1	236	1,7	9,7	6,8	6,4	75,4
Békés	201	50,7	199	3,0	6,5	9,5	14,6	66,3
Csongrád	187	43,8	171	2,3	7,6	21,6	10,5	57,9
Dél-Alföld összesen	639	46,7	606	2,3	8,1	11,9	10,2	67,5
Baranya	277	68,4	248	8,9	5,6	9,3	11,3	64,9
Somogy	228	67,9	213	1,9	6,6	1,9	3,8	85,9
Tolna	181	72,7	167	2,4	13,8	5,4	4,8	73,7
Dél-Dunántúl összesen	686	69,3	628	4,8	8,1	5,7	7,0	74,4
Hajdú-Bihar	234	42,4	231	1,7	6,5	16,5	7,8	67,5
Jász-Nagykun-Szolnok	215	51,7	204	0,5	8,8	4,4	8,3	77,9
Szabolcs-Szatmár-Bereg	397	67,7	354	1,1	5,4	9,0	8,5	76,0
Észak-Alföld összesen	846	54,4	789	1,1	6,6	10,0	8,2	74,0
Borsod-Abaúj-Zemplén	563	75,6	497	2,4	7,8	5,0	7,0	77,7
Heves	200	61,5	188	1,6	8,0	7,4	11,2	71,8
Nógrád	184	83,8	164	0,6	6,7	9,1	7,3	76,2
Észak-Magyarország összesen	947	73,5	849	1,9	7,7	6,4	8,0	76,1
Fejér	197	46,0	181	1,7	9,4	4,4	8,8	75,7
Komárom-Esztergom	124	39,3	114	0,9	14,0	1,8	4,4	78,9
Veszprém	218	59,0	203	2,0	12,8	8,4	10,3	66,5
Közép-Dunántúl összesen	539	48,4	498	1,6	11,8	5,4	8,4	72,7
Budapest	459	26,7	423	1,2	7,6	8,5	15,8	66,9
Pest	406	36,7	381	2,1	8,1	6,8	6,0	76,9
Közép-Magyarország összesen	865	30,6	804	1,6	7,8	7,7	11,2	71,6
Győr-Moson-Sopron	257	58,5	247	3,6	19,8	6,1	5,7	64,8
Vas	169	63,2	160	3,1	26,9	8,8	6,9	54,4
Zala	182	61,1	171	0,6	19,3	4,1	7,6	68,4
Nyugat-Dunántúl összesen	608	60,5	578	2,6	21,6	6,2	6,6	63,0
Ország összesen	5130	50,6	4752	2,2	9,8	7,7	8,6	71,7

Forrás: KSH OSAP

4. táblázat Egyes szociális munkakörökhöz előírt végzettség

Családsegítés	családgondozó	<p>Szakirányú szakképzettség:</p> <ul style="list-style-type: none"> - felsőfokú szociális alapvégzettség, pszichológus, pszichopedagógus - mentálhigiénés szupervízor vagy szociális igazgatás szakirányú végzettséggel rendelkező: <ul style="list-style-type: none"> - pedagógus - gyógypedagógus - szociológus - teológus - védőnő <p>Szakirányú szakképzettség hiányában</p> <ul style="list-style-type: none"> - pedagógus, gyógypedagógus, népművelő, szociológus, teológus, védőnő - szociális asszisztens, pedagógiai asszisztens
Nappali melegező	szociális munkás	<p>Szakirányú szakképzettség</p> <ul style="list-style-type: none"> - szociális munkás, szociális szervező - szociális asszisztens, mentálhigiénés asszisztens <p>Szakirányú szakképzettség hiányában:</p> <ul style="list-style-type: none"> - felsőfokú végzettségű védőnő, teológus, - pedagógus, népművelő - pedagógiai asszisztens
Gyermekjóléti szolgáltatás	családgondozó	felsőfokú szociális alapvégzettség, pszichológus, pszichopedagógus, vagy mentálhigiénés szakember, gyermek- és ifjúságvédelmi tanácsadó oklevéllel rendelkező: óvodapedagógus, tanító, tanár, nevelőtanár, pedagógiai előadó, gyógypedagógus, védőnő, teológus, hittanár, hittantanár
Területi gyermekvédelmi szakszolgálat	utógondozó, családgondozó	felsőfokú szociális alapvégzettség, pedagógus, pszichológus, vagy mentálhigiénés szakember, gyermek- és ifjúságvédelmi tanácsadó, jogi szakokleveles családvédelmi tanácsadó oklevéllel rendelkező: védőnő, teológus, hittanár, hittantanár

Forrás: 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet valamint a 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet

5. táblázat Gyermekjóléti szolgálatban dolgozók adatai 2002.

Megye,régió	Jogszabályban előírt munkakörben foglalkoztatottak*			Szakmai tevékenységen foglalkoztatottak*		
	összesen (fő)	Szociális alapvégzettségű		Középfokú	Felsőfokú végzettségű az összes szakmai %-ban	Felsőfokú szakirányú** az összes felsőfokúak %-ban
		száma (fő)	az összes foglalkoztatott %-ban	az összes foglalkoztatott %-ban		
Bács-Kiskun	184	26	14,1	17,4	82,9	55,3
Békés	145	34	23,4	20,7	75,2	59,0
Csongrád	118	22	18,6	16,1	83,5	52,1
Dél-Alföld összesen	447	82	18,3	18,1	80,6	55,5
Baranya	159	47	29,6	18,9	80,7	57,9
Somogy	150	14	9,3	29,3	71,3	28,0
Tolna	107	24	22,4	29,0	70,8	56,0
Dél-Dunántúl összesen	416	85	20,4	25,2	74,6	46,9
Hajdú-Bihar	243	90	37,0	21,4	75,4	74,6
Jász-Nagykun-Szolnok	163	37	22,7	14,7	85,3	39,6
Szabolcs-Szatmár-Bereg	290	54	18,6	23,4	75,9	43,2
Észak-Alföld összesen	696	181	26,0	20,7	78,0	52,3
Borsod-Abaúj-Zemplén	357	64	17,9	24,1	75,2	45,3
Heves	129	27	20,9	17,8	82,1	47,5
Nógrád	115	24	20,9	26,1	73,0	31,0
Észak-Magyarország	601	115	19,1	23,1	76,2	43,1
Fejér	160	37	23,1	16,9	80,7	52,1
Komárom-Esztergom	106	26	24,5	17,0	82,4	54,8
Veszprém	181	62	34,3	16,6	82,2	67,2
Közép-Dunántúl összesen	447	125	28,0	16,8	81,7	58,7
Budapest	356	137	38,5	17,4	81,5	75,6
Pest	422	74	17,5	24,4	75,4	59,5
Közép-Magyarország	778	211	27,1	21,2	78,2	67,2
Győr-Moson-Sopron	170	37	21,8	11,8	88,0	54,1
Vas	121	20	16,5	6,6	92,7	57,0
Zala	105	32	30,5	27,6	71,4	52,9
Nyugat-Dunántúl összesen	396	89	22,5	14,4	85,3	54,8
Ország összesen	3 781	888	23,5	20,3	78,9	54,8

Forrás: KSH OSAP

Megjegyzés:

* A szakmai tevékenységen foglalkoztatottak és a jogszabályban előírt munkakörben foglalkoztatottak közelítőleg azonos kör. Csak minimális eltérés van az így összesített dolgozók száma között.

** A szakirányú végzettség nem a szociális végzettségeknek, hanem az 15/1998 NM rendelet mellékletében meghatározott munkakörök betöltéséhez előírt végzettségeknek felel meg.